

URBAN TRANSFORMERS_ STUDIU DE CAZ TRANSFORMARE URBANĂ BUCUREȘTIUL ÎNTRE DOUĂ LUMI. FORȚELE CE TRANSFORMĂ ORAȘUL

Arh. Cristian BĂNICĂ

Arhitect, urbanist, project manager

MSc Stud. Heriot Watt University & Edinburgh University, Edinburgh, UK

(Master în Science Architectural Project Management)

Introducere

Având acces la o sursă inepuizabilă de energie, roboții din seria de filme „Transformers” au capacitatea de a se transforma din banale produse de consum (mașini) în entități capabile de proteja soarta planetei.

Conform UN, în orașele lumii trăiește deja mai mult de 50% din populația mondială, urmând ca până în 2050 acest procent să ajungă la aproape 70%.¹ În UE, în prezent, 74% din populație trăiește în orașe².

Provocări actuale și viitoare demografice, climatice, energetice, încearcă să își găsească răspunsul în dezvoltarea durabilă a orașelor. Noua paradigmă a dezvoltării urbane armonioase³ ⁴se străduiește să răspundă unor fenomene ca sărăcia, șomajul, îmbătrânirea populației și să creeze un nou mediu urban și un alt înțeles al calității vieții în oraș.

Pe măsura ce lumea devine un „endless city”⁵, acest nou oraș global tinde să își găsească echilibrul și viitorul în transformarea urbană.

În acest context globalizat-european orașul românesc ocupă un loc aparte, rămas conceptual și fizic într-o zonă nedefinită, confuză, undeva între două epoci și două societăți, nefericit privind spre trecut, necunosător al prezentului fără intuiția viitorului.

După o politică de „orașenizare” pe parcursul a aproape 50 de ani — lipsit mai nou de combustibilul economic și impulsul politic al societății „multilateral dezvoltate”, orașul nostru rămâne împietrit într-o imagine de standard „estic” cu peisaje monotone - pinoșite și pe alocuri cu imagini desprinse parcă dintr-o cinematografie post-apocaliptică (atât de la modă acum). Integrarea europeană ne pune în situația de a depăși rapid handicapul celor aproape 20 de ani de ne-transformare, ani în care destinul național parcă a bătut pasul pe loc, iar orașul românesc a preferat să rămână un teritoriu confuz și nedefinit, un loc al acțiunii economice dezordonate, al administrării *day-by-day* (sau cum am spune altfel de pe azi pe mâine) lipsit de orice politică a acțiunii proactive.

Această lucrare dorește să exploreze modul în care Bucureștiul întâmpină această nouă epocă de transformare urbană și dacă este pregătit pentru ea.

Diverse discuții cu colegii arhitecți mi-au confirmat o convergență a opiniilor conform căreia suferim de un soi de „trac al noului-venit”, astfel încât avem tendința de a împrumuta modele europene sau globale fără să le adaptăm la realitatea și specificul local sau, la extrema cealaltă, de a reinventa ceea ce deja există și a fost studiat.

Astfel se generează alte puncte de interes de cercetare a realității locale și o încercare de comparație a Bucureștiului cu alte modele și capitale europene, care să releve măcar parțial specificul local al forțelor de transformare urbană în context european.

În *Estetica Reconstrucției*⁶, G.M Cantacuzino susținea că un program de reconstrucție nu se poate concepe fără o „prealabilă scriere a problemelor”.

Această lucrare este o încercare de „scriere a problemelor” legate de transformarea urbană a Bucureștiului, fără a avea pretenția că este exhaustivă.

Orașul european și noile paradigme

Orașul și transformarea acestuia se află în centrul preocupărilor europene. Parte din Agenda *de la Lisabona*⁷ raportul Comisiei Europene cu privire la *Politica de Coeziune privind dezvoltare și locurile de muncă: Linii strategice Comunitare*⁸ consideră orașele ca elemente active ale politicii de coeziune, ca centre care promovează dezvoltarea (economică - growth) și locurile de muncă (jobs).

Capitolul 5.1 din raport „*Contribuția orașelor la creșterea economică și locuri de muncă*”⁹ identifică ca zone de interes și acțiuni principale :

- îmbunătățirea competitivității
- echilibrare economică și dezvoltare echilibrată între orașe
- îmbunătățirea calității vieții în orașe
- dezvoltarea de strategii de dezvoltare participative economice , de mediu și sociale
- promovarea antreprenoriatului, crearea de locuri de muncă locale și dezvoltarea comunității
- atragerea de personal calificat și foarte calificat și îmbunătățirea mediului cultural și de învățământ
- îmbunătățirea coeziunii sociale și integrare culturală
- pregătirea unui plan de regenerare urbană pe termen mediu și lung

Membru recent intrat în UE(împreună cu Bulgaria), România traversează schimbări structurale grăbite de mai vechi îngrijorări europene cu privire la disparitățile regionale: „Recenta extindere la un număr de 25 de state membre, cu Bulgaria și România programate să adere în 2007, au accentuat dramatic disparitățile regionale pe teritoriul Uniunii Europene.”¹⁰

Viziunea europeană de dezvoltare urbană se bazează și derivă din principiile dezvoltării durabile¹¹, concept ce intră în câmpul cunoașterii și cercetării odată cu „*Limits of Growth*” (1972) urmat la 9 ani de Raportul Brundland .

Cu toate că prezentul ne găsește într-o “periculoasă stare de depășire a limitelor”¹²și plutește o oarecare stare de urgență globală, conceptul este relativ puțin asimilat, studiat și popularizat local, o dovadă în acest sens fiind faptul că termenul oficial „durabil” conform definiției din DEX¹³ pare a fi mai potrivit pentru a defini soliditatea, rezistența în timp decât pentru a surprinde conceptul de „sustainability”.

„*Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României_2013-2020-2030*”¹⁴, documentul principal ce

definește politica națională cu privire la sustenabilitate¹⁵, este publicată în 2008 de Guvernul României cu susținerea Academiei Române și a Națiunilor Unite. Documentul consideră ca element definitoriu „racordarea deplină a României la o nouă filosofie a dezvoltării, proprie Uniunii Europene și larg împărtășită pe plan mondial — cea a dezvoltării durabile”. Conform unui studiu ESDN (European Sustainable Development Network)¹⁶, România se află pe un loc codaș în ceea ce privește alinierea obiectivelor strategiei naționale la politicile și provocările cheie în domeniul dezvoltării durabile. Același document recunoaște rolul esențial al planificării spațiale pe principii durabile ca esențial pentru dezvoltarea regională precum și necesitatea de a moderniza cadrul legal în vederea armonizării cu politicile europene de coeziune.¹⁷

Dar în practică se dovedește că aplicarea conceptelor din domeniul planificării urbane durabile în general lipsesc, o explicație fiind și faptul că politicile centrale încă nu și-au găsit calea de integrare la nivel național în domeniile de interes.

Putem concluziona că ne aflăm la început de drum, dar mecanismele, practica europeană și angajamentul local constituie o premisă bună pentru aplicarea principiilor dezvoltării durabile în planificarea urbană locală. Rămâne în sarcina autorităților și a profesioniștilor de a se educa în acest sens și de a promova în practică aceste principii.

București: nevoia istorică de transformare

Bucureștiul a fost și rămâne orașul eternei tranziții, blocat inexorabil între două lumi, între istorii vechi și noi, lipsit de voința schimbării? Încercăm să răspundem la aceasta întrebare aruncând o privire asupra istoriei și tradiției locale pentru a descoperi posibile forțe istorice ale transformării orașului.

În secolul al XIX-lea, după epoca fanariotă, urmează o perioadă de modernizare a țării și a orașului românesc, capitala suferind schimbările cele mai dramatice. Imaginea plastic descrisă de Djuvara în capitolul dedicat orașului din „Între Orient și Occident” zugrăvește un oraș cu o demografie pestriță, cu drumuri de pământ sau podite cu lemn, un oraș rarefiat urbanistic de casele boierești cu grădini întinse, cosmopolit și permeabil la schimbul cultural și economic.¹⁸

Odată cu debutul statului modern (Mica Unire, 1859) și după instaurarea regalității (Regele Carol I, 1866) forțe reformatoare ale statului mândru de „noile înnoiri ambițioase” produc prefaceri importante de la modernizarea infrastructurii și până la noi edificii publice realizate de arhitecți străini. Cu toate acestea, capitala rămâne zugrăvită în contrastele între „viața de sus” și „viața de jos”, incapabilă în viziunea lui Iorga de a împlini idealul unei capitale ce trebuie să fie „în toate opera unei perfecte solidarități naționale”.¹⁹

Secolul al XX-lea și, în special perioada interbelică, surprind un Mic Paris, un oraș europeanizat ce se dezvoltă nu numai boierului și mahalalei ci și funcționarului, cel ce ocupă de acum „cea mai râvnită profesiune, slujba la stat”²⁰. De remarcat că Motru descrie și un alt contrast, cel dintre o aparentă aderență la valorile burgheze occidentale și lipsa aplicării acestora în viața socială și în cea economică.

Sfârșitul celui de-al doilea război mondial găsește Bucureștiul, ca și toată țara, într-o acută nevoie de reconstrucție.

„Nicăieri în lume Statul nu este mai puțin prezent în oraș decât în cele românești”²¹. Verdictul lui Cantacuzino (1947) cade nemilos și sugerează în același timp o anumită speranță că noul stat socialist se va apleca cu atenție asupra problemei reconstrucției.

În noul context geo-politic această reconstrucție are loc dar, cu siguranță, nu în sensul dorit de Cantacuzino. „Simplu spus, vreme de patru decenii și jumătate, statul românesc a fost confiscat de un grup politic străin de interesele și aspirațiile poporului român”.²² Noul stat declanșează un proiect la scară națională prin care dorește să-și facă simțită prezența în toate localitățile românești prin noi edificii publice și bulevarde mărginite de nesfârșite „mașini de locuit” pentru cei mulți care construiesc zi de zi socialismul.

Perioada de după anii 90 ne găsește luptând cu urbanismul de tranziție la scară redusă din care statul este relativ absent. Odată cu apropierea de Occident noul flux de finanțe și investitori declanșează o nouă ofensivă a urbanizării.

Suferințele locale nu se datorează unor fenomene economice datorate dezindustrializării urmate de depopulare, proprii orașului britanic²³ ²⁴și nici relativului anonim al clasament urban al orașului german, ce face parte dintr-un teritoriu dezvoltat policentric într-o rețea de orașe puternice care susțin cea mai puternică economie europeană²⁵, ci mai curând unor suferințe istoric-afective produse de urbanismul socialist ce înlocuiește eclecticismul elegant și controlat urbanistic al centrului²⁶ (și nu numai al centrului) cu construcția de masă, tipizată, ce transformă orașul românesc în ceva ce se încadrează în categoria de non-spațiu descrisă de Ritzer²⁷, un spațiu lipsit de conținut, trăire, semnificație.

Spațiul orașului românesc conviețuiește cu non-spațiul, definind o nouă dublă față, una care plânge gri și monotonă și alta ce privește cu nostalgie în urmă și dorește să se transforme. O istorie fragmentată ne urmărește în mileniul trei, în timp ce datoria istorică a transformării urbane rămâne neacoperită.

LONDRA, BERLIN, BUCUREȘTI — Provocări ale transformării urbane

Studiu de caz comparativ

Cu siguranță trăim un tip „pivotal” al regenerării urbane²⁸, spune Sir Rogers în debutul raportului Urban Task Force (UTF) ce continuă firesc și, să spunem, actualizat seria de rapoarte ce definesc preocupările Marii Britanii privind soarta mediului construit („built environment”), rapoartele Latham (1994)²⁹ și Egan (1998,2002)³⁰ ³¹.Toate aceste rapoarte studiază atent și confirmă nevoia de parteneriat pentru a avea proiecte de succes. Față de predecesorii săi, UTF lărgeste registrul de analiză cu industria construcțiilor și se concentrează pe ideea de dezvoltare urbană privită dintr-o perspectiva sustenabilă.

Exchange, un grup de studiu al regenerării urbane din Europa, confirmă parteneriatul ca modalitate de abordare a regenerării urbane în Marea Britanie³² și, în același timp, definește regenerarea integrată ca principal instrument de lucru în Germania federalizată. Astfel, regenerarea urbană este tratată ca un întreg în care „se fac convenții și se coordonează o serie de măsuri într-o anumită zonă-regiune pe o perioadă de 10-15 ani”.³³

Tabel 1

Schimbări globale cu impact asupra politicii de dezvoltare urbană (preluat după Frieske) ³⁶

SCHIMBĂRI DEMOGRAFICE	SCHIMBĂRI ECONOMICE
Scăderea populației	Globalizare / Europeanizare
Îmbătrânirea populației	Dereglementarea piețelor / Internaționalizarea piețelor financiare
Eterogenizarea populației / Diversificarea socială a populației (stiluri de viață multiple, diferențe de venituri în creștere)	Dezindustrializare / Tertiarizarea locurilor de muncă / Privatizare
Imigrație	Creșterea șomajului

Problemele stringente, provocările la care ar trebuie să răspundă regenerarea, transformarea orașului european sunt: schimbarea climatică și energia curată, transportul sustenabil, consumul și producția sustenabile, conservarea și managementul resurselor naturale, incluziunea socială, demografia și migrația, sănătatea publică și sărăcia globală³⁴.

În „*The Role of Partnerships in Urban Regeneration*”, Friesecke consideră drept urgente pentru orașele german și britanic problemele sociale și economice, cele de mediu fiind relativ de perspectivă mai largă³⁵.

Și Londra și Berlinul au înregistrat o serie de experiențe reușite, dintre care menționăm:

- Londra Canary Wharf_Docklands — proiect de regenerare / revitalizare urbană a unui spațiu de abandon post-industrial.³⁷
- Berlin - Potsdamer Platz — proiect de reconstrucție a centrului — cu valoare simbolică a unirii estului cu vestul³⁸

„The Endless City”³⁹ este cu siguranță unul dintre cele mai bune studii asupra orașului global din ultimii ani. Studiile de caz includ Londra și Berlinul, dar și Shanghai, New York, Johannesburg. Sudjic, coordonatorul proiectului, identifică entitățile care acționează și fac posibilă reconstrucția și le grupează pe trei mari categorii⁴⁰ — politicienii, teoreticienii și practicienii — enunțând că cel puțin pe moment aceste trei grupuri nu sunt suficient de unite conceptual și practic astfel încât acțiunile lor să devină concertate în reconfigurarea orașului.

Cu toată critica de mai sus, totuși, orașe ca Londra, Berlin, Paris, Copenhaga, Hamburg încheie în ultimele decade proiecte masive de regenerare urbană în centre, pe malul apelor sau în diferite zone ale orașelor, proiecte ce devin reprezentative, repere locale și europene.

Analiza studiilor de caz se va baza pe modelul enunțat mai sus, pe baza premisei că există trei grupuri de forțe esențiale care fac regenerarea urbană posibilă și efectivă :

DECIDE   **Politicul — Decizia.**

Cuvinte cheie: viziune, idee, promisiune, angajament, legislație, hotărâre, contract, angajament fiscal.

PLANIFICĂ   **Teoreticul — Planificarea.**

Cuvinte cheie: strategie, planificare, proiect, design, cunoștințe profesionale, consultanță.

EXECUTĂ   **Practicul — Execuția.**

Cuvinte cheie: cadru economic, contract, management proiect, construire, parteneriat, finanțare.

Transformare între succes și eșec

Încercăm să depășim scuze ce țin de psihologia socială, lipsa perseverenței de a finaliza un lucru început ⁴¹ sau imprecizia discursului politic și de presă, propunând un studiu de caz comparativ privind o serie de proiecte încheiate cu succes (Berlin și Londra) sau nerealizate (București), în speranța că, pe de o parte, această analiză va aduce discuția într-un plan profesional lucid și, pe de altă parte, că va revela măcar o parte din forțele pozitive ce transformă proiectele de regenerare în proiecte de succes și forțele care acționează în sens invers.

De ce această selecție? Este o selecție geografică care acoperă arealul european de la Vest la Est și are șansa prin extrapolare să dea o imagine de ansamblu.

Londra — capitala europeană (cea mai) vestică, oraș eminent capitalist, rezultat al unei societăți industriale și mai apoi financiare, capitală cu valențe de independență și scepticism european.

Berlin — un oraș din Est și din Vest — „sărac dar sexy”⁴², cu un destin recent extraordinar, forțat artificial la o existență duală și, în prezent, pol integrator al societății europene.

București — orașul eternei tranziții, ce și-a uitat visele de modernitate și preferă să ducă o viață de urbe feudalizată, cu complexul inferiorității și cu lipsa de viziune generată poate de povara lipsei de speranță a ultimilor 70 de ani.

În Bucureștiul ultimilor douăzeci de ani statul este absent ca promotor urban, cu două excepții notabile: București 2000 și Esplanada.

BUCUREȘTI 2000⁴³

În urma unei hotărâri de guvern⁴⁴ se declanșează primul mare concurs internațional de arhitectură organizat în România după 1989, cu obiective extrem de ambițioase care aveau în vedere reconfigurarea întregii zone adiacente casei Poporului, intervenție ce viza simbolic „vindecarea”⁴⁵ de rănille trecutului comunist și rescrierea arhitecturală a Centrului Civic într-o versiune mai apropiată de imaginea unui stat eliberat. La concurs participă arhitecți internaționalizați (Von Gerkan, Richard Rogers).

Zona studiată acoperă un areal de 485 ha ce se întinde în lungul axului central Victoria Socialismului mărginit la un capăt de Casa Poporului și la celalalt de Piața Alba Iulia. Von Gerkan câștigă concursul, premiul de 100.000 USD este decernat cu ocazia festivității din 20 septembrie 1996 și...proiectul se oprește aici fără alte urmări notabile în afară de dezbateri și întrebări rămase fără răspuns precum și de un efect de înghețare urbanistică a centrului orașului⁴⁶.

ESPLANADA⁴⁷

Peste aproximativ 10 ani, pe pagina de web a dezvoltatorului ungar TRI GRANIT sub titlul sugestiv „Reshaping the city” este prezentat un proiect ambițios ce viza construirea unei zone centrale lăsate libere de urbanizarea socialistă, inclusă în perimetrul studiat de București 2000 dar cu o suprafața mult mai mică de aproximativ 10 ha (107.000 m²).

Pe acest teren se intenționează realizarea unei zone cu funcțiune mixtă de valență centrală cu următoarele date anunțate de dezvoltator:

București 2000,
Premiul I: Meinhard von Gerkan, Joachin Zais și echipa
 Fotografie după macheta din Catalogul Competiției, București, Ed Simetria, 1997, p.38, preluat din
<http://www.artmargins.com/index.php/2-articles/361-the-rape-of-bucharest>

Esplanada
 Sursa: http://www.trigranit.com/media/fotoszoba/nagy/1183994794_esplanada_bucharest_3.jpg

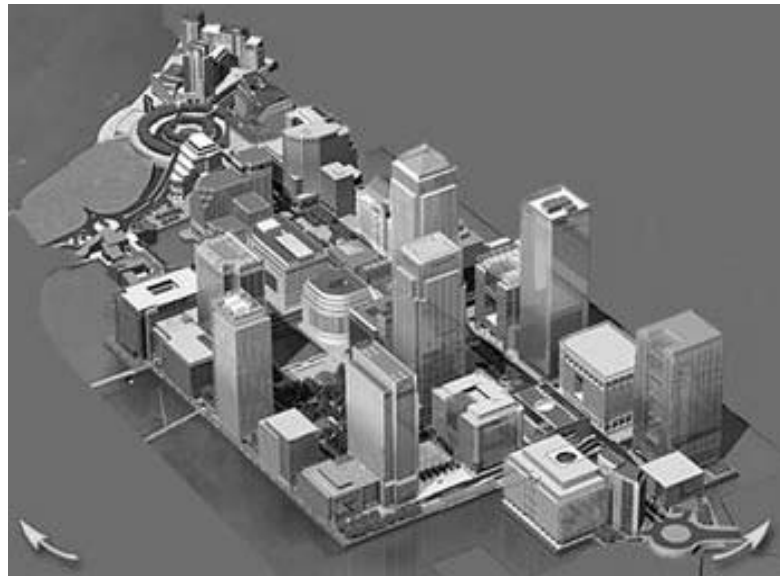
*Suprafață teren: 10,7 ha; începutul construcției: 2009; deschidere: 2012; investiție directă: 1 000 000 000 euro; suprafața totală construită (m²): 880 000; funcțiune: mixtă rezidență, birouri, retail, cultură.
Arhitecți: Murphy & Jahn.*

Deși suntem în 2011, proiectul nu a demarat încă. Din experiență directă pot confirma faptul că pe parcursul anilor 2008-2009 Primăria Capitalei a analizat succesiv în Comisia Tehnică un așa-zis masterplan, plan director (termen ce lipsește de fapt în legislația locală) care să înglobeze Esplanada, având ca motivație impactul deosebit pe care un astfel de proiect l-ar avea la nivelul centrului, studiu ale cărui limite sunt lărgite chiar față de perimetrul București 2000.

Surse de presă accesibile online sugerează că istoricul de negociere a proiectului datează încă din 2003 când Guvernul Năstase decidea realizarea unui plan de urbanism al zonei centrale. De la acel moment s-au succedat mai multe guverne și primari.

Proiectul s-a bazat pe un parteneriat public-privat, al cărui cadru legal nu apare decât în 2010.⁴⁸

Una din problemele importante rămâne lipsa de transparență decizională cu privire la soarta ambelor proiecte precum și absența unei abordări executive, în ciuda unor declarații publice favorabile. Am putea specula că una din cauzele posibile de nerealizare ar fi lipsa de continuitate politică la nivelul administrației. Ar fi, de asemenea, de menționat faptul că *București 2000* este primit cu un anumit entuziasm în toate mediile, în contrast cu *Esplanada* care traversează spațiul public cu mai mare discreție.

Canary Wharf, Londra

<http://www.canarywharf.com/estate/estate/sebody.html>

© Cristian Bănică, Marina Mihăilă, 2006

CANARY WHARF, LONDRA^{49 50}

Sub coordonarea London Docklands Development Corporation, între 1981-1998 are loc inițierea, planificarea și realizarea proiectului de regenerare a unei zone aferente fostelor docuri, un răspuns al guvernului la „deteriorarea fizică, socială și economică severă a zonei după închiderea docurilor.⁵¹ Proiectul se desfășoară pe un spațiu de abandon industrial:

Suprafață teren: 10 m², aprox. 2600 ha; începutul construcției: 1988; deschidere: 2012; investiție directă aprox. 9,5 miliarde £ din care 1,86 investiți de sectorul public și 7,6 de cel privat; suprafața totală construită (m²): 2.322.576; funcțiune: mixtă rezidență, birouri (inclusiv turnuri de birouri), retail, cultură.

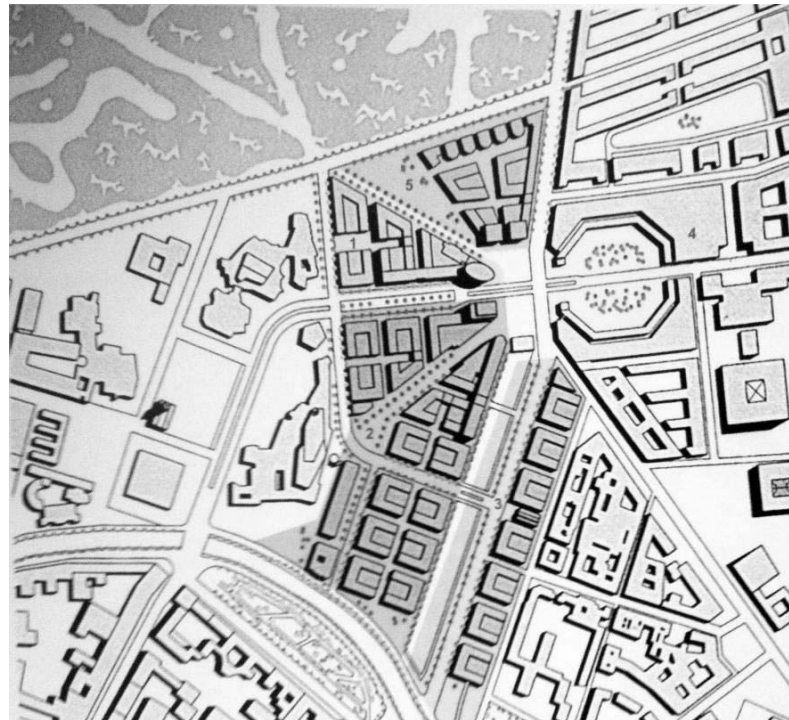
Autori: Pelli, Foster, SOM⁵²

Este de notat amploarea financiară și fizică a proiectului precum și imaginea ce contrazice orașul tradițional. Proiectul își multiplică efectele în zona planificării urbane și generează o serie de schimbări la nivelul conștiinței și modului de acțiune public și privat⁵³, depășindu-se astfel o anumită doză de conservatorism structural. Astfel, orașul capătă un impuls suplimentar pentru o transformare ulterioară. Transformarea orașului conti-nuă, Londra pregătindu-se pentru un eveniment major, Jocurile Olimpice din 2012.

Este remarcabilă angajarea autorității publice care a asigurat infrastructura de transport înainte de începerea construcției, ceea ce denotă o viziune modernă asupra acțiunilor ce fac un proiect viabil.

POTSDAMER PLATZ, BERLIN^{54 55 56}

La scurt timp după unificare Senatul Berlinului vinde aproximativ 100 ha de teren aferente zonei Potsdamer în vederea realizării unui proiect major simbol de unificare a Berlinului și a Germaniei. Competiția

Potsdamer Platz. Plan de situație și perspectivă.

Sursa vezi⁶⁰ © Cristian Bănică, Marina Mihăilă, 2006

este inițial câștigată de arhitecții munchenezi Hilmer and Sattle dar în final se optează la sugestia investitorilor (un concern de mega-companii Daimler Benz AG, Sony AG, Hertie, ABB, Haus Vaterlan) la masterplanul mai flexibil al lui Sir Rogers.

Terenul este împărțit în 5 secțiuni, câte una pentru fiecare companie, după cum urmează: Sony Center, Areal Debis/Daimler Benz, Areal ABB, Areal Leipziger Platz. În 1992 Daimler Chrysler lansează o competiție de arhitectură pentru partea de teren ce îi revenise între timp în proprietate. Juriul în care Senatul Berlinului deține jumătate din voturi selectează cu o majoritate zdrobitoare designul lui Renzo Piano și Christoph Kohlbecker⁵⁷. Datele principale pentru această zonă sunt :

- *Suprafață teren: 68 ha; începutul construcției: 1994; prima deschidere: 1997; suprafața totală construită (m²): 500.000⁵⁸, ansamblu de 19 clădiri; funcțiune: mixtă rezidență, birouri (inclusiv turnuri de birouri 90 m), retail, cultură.*
- *Autori: Renzo Piano, Arata Isozaki, José Rafael, Richard Rogers Moneo, Christoph Kohlbeckers, Hans Kollhoff Ulrike Lauber și Wolfram Wöhr.*

În 2008 Daimler vinde complexul pentru aproximativ 450 milioane euro⁵⁹.

Modelul de lucru al autorității publice este remarcabil, selecția partenerilor de proiect de dovedește inspirată, la fel și decizia de a împărți proiectul pe pachete.

Libertatea pe care au avut-o investitorii în ocuparea terenului este compensată de cerințe precise de exprimare plastică, rezultatul fiind o arhitectură cu accente de post-modernism, eclectică, în care spațiul public (piața, spațiul verde) joacă un rol important.

În același timp, proiectul este un exemplu de implementare pe scară largă a principiilor ecologiei și dezvoltării durabile. Numai în arealul aferent Potsdamer Platz trăiesc și muncesc 10 000 de persoane, iar zona primește până la 100.000 vizitatori zilnic. Având în vedere prezentarea precum și tabelul 2 privind analiza celor patru proiecte selectate, consider că trebuie să punctez câteva idei esențiale.

În primul rând se confirmă ipoteza lui Sudjic conform căreia transformarea urbană este condiționată de colaborarea între cei care generează forțele de transformare: politicienii, teoreticienii și practicienii. Proiectele încheiate cu succes dovedesc o colaborare constantă, scopuri și obiective comune care duc la finalizarea acestora. În același timp proiectele din care lipsește angajamentul sau competența oricăreia dintre cele 3 forțe, dau greș.

În al doilea rând, aderăm la necesitatea unui „regeneration delivery body”⁶¹ care să asigure buna guvernare a proiectului, o agenție care să fie capabilă să gestioneze întregul proces și să medieze între interesele celor implicați, astfel încât proiectul să fie livrat eficient. Această entitate gestionează proiectul prin medierea celor trei forțe în timp, fiind responsabilă cu soarta întregului proiect. În lipsa acesteia, orice analiză riscă să se piardă în discuții divergente și opacitate birocratică.

În condițiile în care proiectele de transformare urbană consumă resurse semnificative financiare și de timp și, în același timp, ridică orizontul de așteptare al populației locale — ar fi important de subliniat importanța transparenței publice a întregului proces pentru public și pentru promovarea proiectului. Aceasta, cuplată cu o rută de procurare clară, adaptată condițiilor locale și cu un corp comun al cunoștințelor alcătuiesc un fel de cod de bună practică ce asigură o garanție a fezabilității proiectului.

Tabel 2
Analiza comparativă a proiectelor de regenerare urbană din București, Berlin, Londra

Oraș / Zona	Populație	Suprafața	Densitate	Sectoare	PIB național 2007, Mld €	PIB local 2007, Mld €	PIB/loc mii €	% PIB
București (2007)	z	238	8,117	6	124.728	28.669	14.84	23%
București Ilfov								
London	2,905,000	319	9,097	12+1	2,044	288	99.17	14%
Greater London	7,388,000	1,352	3,579	20	2,044	140	18.92	7%
Brandenburg	2,512,000	29,482	85	18	2428.200	53.289	21.21	2%
Berlin	3,443,000	892	3,849.00	12	2428.200	84.943	24.67	3%

Totodată, între forțele transformării trebuie să existe un anumit nivel de echilibru, de care depinde rezultatul final. Există critici recente ale unor arhitecți celebri: Gerkan — „capital led development”; Philip Johnson — frica birocratică ce stopează imaginația și alterează calitatea arhitecturii; atenționarea lui Foster privind monotetismul cultural al arhitectului față de propria profesie, ce face neglijabile domenii conexe ne-arhitecturale, dar esențiale, cum ar fi infrastructura. ⁶²

Perspectivă comparativă asupra orașelor. Concluzii și considerații strategice

Consider important să ofer o perspectivă asupra orașelor studiate, date esențiale care completează imaginea contextului general și particularitățile fiecăruia. Chestiunea disparităților se poate verifica la studierea datelor statistice.

Aceste date releva diferențe demografice, de mărime, bogăție și chiar de densitate urbană. Cu peste 8000 (8.146) de locuitori pe km², București este una din capitalele cel mai dens populate din Europa⁶³.

Pentru comparație, Berlin (doar Brandenburg) are doar 3860⁶⁴ locuitori/km² și, în cazul în care am include zona Brandenburg, cifrele ar scădea dramatic la 85⁶⁵ de locuitori/km².

Inner London's 319 km² găzduiește 9097 locuitori/km², iar pentru întreaga Londra cifra se înjumătățește la 4699 locuitori/km² ⁶⁶.

Tabel 3
Sinteză date statistice valabile pentru 2007

Oraș / Zona	Populație	Suprafața	Densitate	Sectoare	PIB național 2007, Mld €	PIB local 2007, Mld €	PIB/ loc mii €	% PIB
București (2007)	z	238	8,117	6	124.728	28.669	14.84	23%
București Ilfov								
London	2,905,000	319	9,097	12+1	2,044	288	99.17	14%
Greater London	7,388,000	1,352	3,579	20	2,044	140	18.92	7%
Brandenburg	2,512,000	29,482	85	18	2428.200	53.289	21.21	2%
Berlin	3,443,000	892	3,849.00	12	2428.200	84.943	24.67	3%

Sursă: vezi note 46-52

București este de departe campionul economic românesc nu numai la nivel de oraș, dar și la nivel de regiune economică, generând aproximativ 20% din PIB aproximativ 27 mld. euro la nivelul lui 2007⁶⁷ ⁶⁸. Populația(1.944.226) este de șase ori mai numeroasă decât a orașului Iași, următorul cel mai populat (315.649)⁶⁹. Străzile Bucureștiului „suportă” aproximativ 25% din toate autovehiculele înmatriculate în România (în prezent, aproape 1.500.000 de vehicule numai în București)⁷⁰ ⁷¹adică aproape 0.75 vehicule / persoană.

O primă concluzie: strategiile de transformare urbană în București trebuie să fie adaptate și personalizate, armonizate cu particularitățile 'statistice' ale prezentului precum și cu particularitățile istoric-regionale și cu provocările europene și globale cu privire la viitorul sustenabil al orașului.

POR_Programul Operațional regional 2007-2013⁷² definește ca document fundamental strategic de dezvoltare Planul Integrat de Dezvoltare Urbană (PIDU)⁷³ – plan care în principiu abordează dezvoltarea subscris principiilor enunțate mai sus dar de care Bucureștiul încă nu beneficiază. În acest timp, Londra și Berlinul au viziuni și programe strategice ce creează un cadru clar, aplicabil de dezvoltare a orașului precum și zone de influență (Greater City Area) clar delimitate administrativ.

Tabel 4
Sinteză date legate de guvernare și dezvoltare urbană în cele trei orașe

Oraș /Primărie	Agenție de Dezvoltare	Plan Strategic
București Primăria Municipiului București http://www.pmb.ro		PUG 1998 http://www.pmb.ro/servicii/urbanism/pug/pug.php
London London Greater Authority http://www.london.gov.uk/	London Development Agency LDA http://www.lda.gov.uk/	The London Plan The Mayor's Economic Development Strategy for London (2010) LDA Investment Strategy 2010-2013 London Tourism Action Plan 2009-13 Spatial Priorities Plan 2010 http://www.london.gov.uk/thelondonplan/thelondonplan.jsp http://www.lda.gov.uk/
Berlin Senate department for urban development http://www.stadtentwicklung.berlin.de/index_en.shtml	Berlin Partner Gmbh economic agency http://www.berlin-partner.de/en/home.html DSK Deutsche Stadt- und Grundstücksentwicklungsgesellschaft mbH urb development agency http://www.dsk-gmbh.de/core/cms/deutsch/home/	Land Use Plan (FNP) 2010 http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/fnp/index_en.shtml Urban Development Plans (UDP) 2010 http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/stadtentwicklungsplanung/index_en.shtml

A doua concluzie: o strategie urbanistică aplicabilă cere o guvernare coerentă a procesului de dezvoltare urbanistică, modernă și adaptată la realitățile pe care le trăim.

Extrapolând mențiunile tabelului 2 constatăm că particularități locale determină modul în care forțele de transformare ale orașului interacționează și influențează, astfel, decisiv succesul unei intervenții urbane de amploare.

O ultimă concluzie: un rezumat tabelar al forțelor pozitive (+) și negative (–) ce acționează în București. Obiectivul: sublinierea realităților prezentului astfel încât să fim mai pregătiți pentru provocările viitorului.

Note

- 1 United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, World Urbanization Prospects: The 2009 Revision, <http://esa.un.org/unpd/wup/index.htm>
- 2 Eurostat, Urban Rankings, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Urban_rankings
- 3 UN-HABITAT State of the World's Cities 2008/2009 HARMONIOUS CITIES, Earthscan, London, 2008, ISBN: 978-1-84407-696-3, www.unhabitat.org
- 4 European Commission, Directorate-General for Regional Policy, Promoting sustainable Urban development in Europe, European Communities, 2009 DOI 10.2776/85168 http://ec.europa.eu/regional_policy
- 5 Burdett, Ricky / Sudjic, Deyan,, *The Endless City, the Urban Age Project* by the London School of Economics and Deutsche Bank's Alfred Herrhausen Society, 2007, Phaidon Press, London, UK, ISBN 978-0-7148-4820-4
- 6 Cantacuzino, G.M., *Despre o estetică a reconstrucției*, București, PAIDEIA 2001, ISBN 973-8064-68-4
- 7 Presidency Conclusions, Lisbon European Council, 23 and 24 March 2000
- 8 COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, COMMUNICATION FROM THE COMMISSION Cohesion Policy in Support of Growth and Jobs:Community Strategic Guidelines, 2007-2013, Brussels 05.07.2005 , COM 2005 0299
- 9 COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES,COMMUNICATION FROM THE COMMISSION Cohesion Policy in Support of Growth and Jobs:Community Strategic Guidelines, 2007-2013, Brussels 05.07.2005 , COM 2005 0299, p 29-30
- 10 COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES,COMMUNICATION FROM THE COMMISSION Cohesion Policy in Support of Growth and Jobs:Community Strategic Guidelines, 2007-2013, Brussels 05.07.2005 , COM 2005 0299, p 4
- 11 European Commission, Directorate-General for Regional Policy, Promoting sustainable Urban development in Europe, European Communities, 2009 DOI 10.2776/85168
- 12 Meadows Donella & Al, *Limits to Growth: The 30-Year Update*, Earthscan, UK, 2004, <http://sustainer.org/limits/>
- 13 Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, DEX_Dicționarul explicativ al limbii române, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, 1998
- 14 Guvernul României, Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă, Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României, Orizonturi 2013-2020-2030, București, 2008, http://www.mmediu.ro/protectia_mediului/dezvoltare_durabila/sndd.htm
- 15 <http://www.sd-network.eu/?k=country%20profiles&s=single%20country%20profile&country=Romania#indicators>
- 16 ESDN, Quarterly Reports Objectives and Indicators of Sustainable Development in Europe: *A Comparative Analysis of European Coherence*, http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=7
- 17 Guvernul României, Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă, Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României, Orizonturi 2013-2020-2030, București, 2008, cap 4, p. 112-115, http://www.mmediu.ro/protectia_mediului/dezvoltare_durabila/sndd.htm
- 18 Djuvara, Neagu, *Între Orient și Occident*, București, Humanitas, 2002, ISBN 973-50-0862-9
- 19 Iorga, Nicolae, *Istoria Bucureștilor*, București, Ed Vremea, 2007, ISBN 978-973-645-278-9, p. 268
- 20 Rădulescu-Motru, Constantin, *Psihologia poporului român*, București, Paideia 1998, ISBN 973-9368-43-3
- 21 Cantacuzino, G.M., *Despre o estetică a reconstrucției*, București, Paideia 2001, ISBN 973-8064-68-4, p15
- 22 Președinția României, *Comisia Prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România*, Raport final, București, 2006, p.17
- 23 Burdett, Ricky / Sudjic, Deyan, *The Endless City, the Urban Age Project* by the London School of Economics and

- Deutsche Bank's Alfred Herrhausen Society, 2007, Phaidon Press, London, UK, ISBN 978-0-7148-4820-4 Sudjic, Deyan, *Theory, policy and practice*
- 24 Rogers, Richard, *The fragmented city and the role of the architect*, http://www.megacities.nl/lecture_5/report.html
- 25 Burdett, Ricky / Sudjic, Deyan, *The Endless City, the Urban Age Project* by the London School of Economics and Deutsche Bank's Alfred Herrhausen Society, 2007, Phaidon Press, London, UK, ISBN 978-0-7148-4820-4 Lapple, Dieter, *The german system*
- 26 Majuru, Adrian, *București Diurn și Nocturn*, București, 2009, Ed. Curtea Veche, ISBN 978-973-669-843-9
- 27 Ritzer, George, *Globalizarea nimicului*, București, Ed. Humanitas, 2010, ISBN 978-973-50-2578-6
- 28 *Urban Task Force, Towards a Strong Urban Renaissance*, 2005, http://www.urbantaskforce.org/UTF_final_report.pdf
- 29 Latham Sir, Michael, *Constructing the team*, HMSO, 1994, ISBN 0 11 752994 X
- 30 Egan Sir John, *Rethinking Construction*, HMSO, 1998, URN 03/951
- 31 Egan Sir John, *Accelerating change, Rethinking Construction*, London, 2002, ISBN 1 898671 28 1
- 32 EXCHANGE, Scotland, http://www.ensure.org/u_regen/countries/02_scotland/scotland.html
- 33 EXCHANGE, Scotland, http://www.ensure.org/u_regen/countries/04_germany/germany.html
- 34 EC, Eurostat regional yearbook 2010, Luxemburg: Publications Office of the European Union, 2010, ISBN 978-92-79-14565-0 , p 37
- 35 Friesecke, Frank, *The Role of Partnerships in Urban Regeneration – Similarities and Differences between Germany and United Kingdom, Strategic Integration of Surveying Services*, FIG Working Week 2007, Hong Kong SAR, China, 13-17 May 2007, http://www.fig.net/pub/fig2007/papers/ts_8b/ts08b_02_friesecke_1336.pdf
- 36 Friesecke, Frank, *The Role of Partnerships in Urban Regeneration – Similarities and Differences between Germany and United Kingdom, Strategic Integration of Surveying Services*, FIG Working Week 2007, Hong Kong SAR, China, 13-17 May 2007, p. 3/18, table 2, http://www.fig.net/pub/fig2007/papers/ts_8b/ts08b_02_friesecke_1336.pdf
- 37 <http://www.canarywharf.com/mainFrm1.asp>
- 38
- 39 Burdett, Ricky / Sudjic, Deyan, *The Endless City, the Urban Age Project* by the London School of Economics and Deutsche Bank's Alfred Herrhausen Society, 2007, Phaidon Press, London, UK, ISBN 978-0-7148-4820-4
- 40 Burdett, Ricky / Sudjic, Deyan, *The Endless City, the Urban Age Project* by the London School of Economics and Deutsche Bank's Alfred Herrhausen Society, 2007, Phaidon Press, London, UK, ISBN 978-0-7148-4820-4 Sudjic, Deyan, *Theory, policy and practice*
- 41 Rădulescu-Motru, Constantin, *Psihologia poporului român*, București, Paideia 1998, ISBN 973-9368-43-3, p.1342
- The Economist, Berlin Poor but sexy, Sep 21st 2006, http://www.economist.com/node/7953479?story_id=7953479
- 43 București 2000, *Catalogul Competiției București 2000*, București, Ed. Simetria, 1997
- 44 Guvernul României, HG 793/1995, http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=16560
- 45 Barris Roan, *The Rape of Bucharest*, 2001, <http://www.artmargins.com/index.php/2-articles/361-the-rape-of-bucharest>
- 46 Ioan, Augustin, *The History of Nothing: Contemporary Architecture and Public Space in Romania*, 2006, <http://www.artmargins.com/index.php/2-articles/156-the-history-of-nothing-contemporary-architecture-and-public-space-in-romania>
- 47 <http://www.trigranit.com/index.php?p=project&id=24>
- 48 Parlamentul României, Legea nr.178 din 1 octombrie 2010 a parteneriatului public-privat,

- 49 <http://www.canarywharf.com/mainFrm1.asp>
- 50 <http://www.lddc-history.org.uk/>
- 51 LDCC, An overview, <http://www.lddc-history.org.uk/other/lddcpresentshort.pdf>, p3
- 52 http://www.e-architect.co.uk/london/canary_wharf.htm
- 53 Burdett, Ricky / Sudjic, Deyan, *The Endless City, the Urban Age Project* by the London School of Economics and Deutsche Bank's Alfred Herrhausen Society, 2007, Phaidon Press, London, UK, ISBN 978-0-7148-4820-4, Sudjic, Deyan, Theory, policy and practice
- 54 http://www.stadtentwicklung.berlin.de/bauen/baubilanz/en/potsdamer_platz.html
- 55 <http://www.potsdamerplatz.de/en/architecture/>
- 56 http://www.richardrogers.co.uk/Asp/uploadedFiles/Image/1570_Potsdamer_Platz/RSHP_A_JS_1570_L_E_MP.pdf
- 57 Jodido, Philip, *Piano: Renzo Piano Building Workshop 1966 to Today*, Germany Taschen, 2008, ISBN-13: 9783836503228
- 58 <http://www.daimler.com/Projects/c2c/channel/documents>
- 59 <http://www.cms.daimler.com/Projects/c2c/channel/documenpdf>
- 60 Pavan, Vincenzo, *New Stone Architecture in Germany*, Basel, Birkhauser, 2005, ISBN: 3764372540, p.102
- 61 Urban Task Force, *Towards a Strong Urban Renaissance*, 2005, http://www.urbantaskforce.org/UTF_final_report.pdf
- 62 Rauterberg, Hanno, *Talking Architecture – Interviews with Architects*, 2008, Prestel, Hamburg, Germany, ISBN 978-3791340135
- 63 National Institute of Statistics (INS) Regional Statistical Division Bucharest, Statistical Yearbook Bucharest 2008, Bucharest, 2009, ISSN 1582-2133, p.3, table 1.1
- 64 State Statistical Institute Berlin-Brandenburg, Berlin in Figures 2010, Berlin 2010
- 65 State Statistical Institute Berlin-Brandenburg, Brandenburg in Figures 2010, Berlin 2010
- 66 Office for National Statistics (ONS), Focus on London 2007, Crown copyright 2007, London 2007, p. 4, table 1.1.
- 67 National Institute of Statistics (INS), Romania in Figures 2010, 2010, ISSN 2066-4079 Bucharest, p45
- 68 National Institute of Statistics (INS) Regional Statistical Division Bucharest, Statistical Yearbook Bucharest 2008, Bucharest, 2009, ISSN 1582-2133, p.91, table 11.1
- 69 National Institute of Statistics (INS), Romania in Figures, 2010, ISSN 2066-4079 Bucharest, p.14
- 70 National Institute of Statistics (INS), Romania in Figures 2008, 2008, Bucharest, ISSN 1222-8818, p. 52
- 71 National Institute of Statistics (INS) Regional Statistical Division Bucharest, Statistical Yearbook Bucharest 2008, Bucharest, 2009, ISSN 1582-2133, p.133, table 17.3
- 72 Programul Operațional Regional (POR), MDRL, București, iunie 2007, http://www.mdrl.ro/_documente/POR/POR_august_07.pdf
- 73 Programul Operațional Regional (POR), MDRL, București, iunie 2007, p. 123, http://www.mdrl.ro/_documente/POR/POR_august_07.pdf

Bibliografie

- Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *DEX_Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, 1998
- BARRIS, Roan, *The Rape of Bucharest*, 2001, <http://www.artmargins.com/index.php/2-articles/361-the-rape-of-bucharest>
- BURDETT, Ricky / SUDJIC, Deyan, *The Endless City, the Urban Age Project* by the London School of Economics and Deutsche Bank's Alfred Herrhausen Society, 2007, Phaidon Press, London, UK, ISBN 978-0-7148-4820-4

- CANTACUZINO, G.M., *Despre o estetică a reconstrucției*, București, Paideia, 2001, ISBN 973-8064-68-4
- DJUVARA, Neagu, *Între Orient și Occident*, București, Humanitas 2002, ISBN 973-50-0862-9
- EC, *Eurostat regional yearbook 2010*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010 ISBN 978-92-79-14565-0, p. 37
- EGAN, Sir, John, *Rethinking Construction*, HMSO, 1998, URN 03/951
- EGAN, Sir, John, *Accelerating change, Rethinking Construction*, London, 2002, ISBN 1 898671 28 1
- ESDN, *Quarterly Reports Objectives and Indicators of Sustainable Development in Europe: A Comparative Analysis of European Coherence*, http://www.sd-network.eu/?k=quarterly%20reports&report_id=7
- European Commission, Directorate-General for Regional Policy, *Promoting sustainable Urban development in Europe*, European Communities, 2009 DOI 10.2776/85168 http://ec.europa.eu/regional_policy
- Eurostat, *Urban Rankings*, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Urban_rankings
- EXCHANGE, Scotland, http://www.ensure.org/u_regen/countries/02_scotland/scotland.html
- EXCHANGE, Scotland, http://www.ensure.org/u_regen/countries/04_germany/germany.html
- FRIESECKE, Frank, *The Role of Partnerships in Urban Regeneration – Similarities and Differences between Germany and United Kingdom*, Strategic Integration of Surveying Services, FIG Working Week 2007, Hong Kong SAR, China, 13-17 May 2007,
- București 2000, *Catalogul Competiției București 2000*, București, Ed. Simetria, 1997, ISBN 973-97972-3-7
- Guvernul României, HG 793/1995, http://www.cddep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=16560
- Guvernul României Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile, *Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă, Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă a României Orizonturi 2013-2020-2030*, București, 2008, http://www.mmediu.ro/protectia_mediului/dezvoltare_durabila/sndd.htm
- IOAN Augustin, *The History of Nothing: Contemporary Architecture and Public Space in Romania*, 2006, <http://www.artmargins.com/index.php/2-articles/156-the-history-of-nothing-contemporary-architecture-and-public-space-in-Romania>
- IORGA, Nicolae, *Istoria Bucureștilor*, București, Ed. Vreamea, 2007, ISBN 978-973-645-278-9
- JODIDO, Philip, *Piano: Renzo Piano Building Workshop 1966 to Today*, Germany Taschen, 2008, ISBN-13: 9783836503228
- LATHAM Sir, Michael, *Constructing the team*, HMSO, 1994, ISBN 0 11 752994 X
- LDCC, *An overview*, <http://www.lddc-history.org.uk/other/lddcpresentshort.pdf>, p3
- MDRL, *Programul Operațional Regional (POR)*, București, iunie 2007, http://www.mdrl.ro/_documente/POR/POR_august_07.pdf
- MEADOWS, Donella and al, *Limits to Growth: The 30-Year Update, Earthscan*, UK, 2004, <http://sustainer.org/limits/>
- National Institute of Statistics (INS) Regional Statistical Division Bucharest, *Statistical Yearbook Bucharest 2008*, Bucharest, 2009, ISSN 1582-2133
- National Institute of Statistics (INS), *România in Figures*, Bucharest 2010, 2010, ISSN 2066-4079
- National Institute of Statistics (INS), *România in Figures 2008*, Bucharest, 2008, ISSN 1222-8818
- Office for National Statistics (ONS), *Focus on London 2007*, Crown copyright 2007, London 2007
- Parlamentul României, *Legea nr.178 din 1 octombrie 2010 privind parteneriatul public-privat*, http://www.richardrogers.co.uk/Asp/uploadedFiles/Image/1570_Potsdamer_Platz/RSHP_A_JS_1570_L_E_MP.pdf
- PAVAN, Vincenzo, *New Stone Architecture in Germany*, Basel, Birkhauser, 2005, ISBN: 3764372540
- Presidency Conclusions, Lisbon European Council, 23 and 24 March 2000
- Commission of the European Communities, *Communication from the Commission Cohesion Policy in Support of Growth and Jobs: Community Strategic Guidelines, 2007-2013*, Brussels 05.07.2005, COM 2005 0299

Președinția României, Comisia Prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, Raport final, București, 2006
 RĂDULESCU-MOTRU, Constantin, *Psihologia poporului român*, București, Simetria Paideia 1998, ISBN 973-9368-43-3
 RAUTERBERG, Hanno, *Talking Architecture – Interviews with Architects*, 2008 Prestel, Hamburg, Germany, ISBN 978-3791340135
 RITZER, George, *Globalizarea nimicului*, București, ed Humanitas, 2010, ISBN 978-973-50-2578-6
 ROGERS Sir, Richard, *The fragmented city and the role of the architect*,
 State Statistical Institute Berlin-Brandenburg, Berlin în Figures 2010, Berlin 2010
 The Economist, Berlin Poor but sexy, Sep 21st 2006,
 Urban Task Force, Towards a Strong Urban Renaissance, 2005,
 United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, World Urbanization Prospects: The 2009 Revision, <http://esa.un.org/unpd/wup/index.htm>
 UN-HABITAT State of the World's Cities 2008/2009 Harmonious Cities, Earthscan, London, 2008, ISBN: 978-1-84407-696-3, www.unhabitat.org

WEB

<http://www.canarywharf.com/mainFrm1.asp>
http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act?ida=99218
<http://www.cms.daimler.com/Projects/c2c/channel/documenpdf>
http://www.daimler.com/Projects/c2c/channel/documents/1453217_IRRelease_e__PP.pdf
http://www.e-architect.co.uk/london/canary_wharf.htm
http://www.fig.net/pub/fig2007/papers/ts_8b/ts08b_02_friesecke_1336.pdf
<http://www.lddc-history.org.uk/>
<http://www.potsdamerplatz.de/en/architecture/>
http://www.stadtentwicklung.berlin.de/bauen/baubilanz/en/potsdamer_platz.html
<http://www.sd-network.eu/?k=country%20profiles&s=single%20country%20profile&country=România#indicators>
http://www.stadtentwicklung.berlin.de/bauen/baubilanz/en/potsdamer_platz.html
<http://www.trigranit.com/index.php?p=project&id=24>